

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE SÜRELİ YAYIN İLLÜSTRASYONLARINDA TÜRK KADINI VE GÖRÜNÜRLÜĞÜ (KAFA, MASA, OT DERGİ ÖRNEKLERİ VE DEĞERLENDİRMELER)

Turkish Woman and Visibility in Periodical Publication's Illustrations from the
Ottoman to the Present (Kafa, Masa, Ot Magazine Examples and Reviews)

Arş. Gör. Duygu SEZGİN

Orcid: 0000-0001-5465-3400 ♦ İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik
Tasarımı Bölümü, Araştırma Görevlisi ♦ sezgin.duygu@yeniuyuzyl.edu.tr

ARTICLE INFO

Submit : 25.05.2021
Accept : 10.08.2021
Published : 30.09.2021

iThenticate Report: 20 ✓

Area Editor: Gültekin ERDAL

Technical Editor: Öğr.Gör. Şükrü KAYA

EOI:

http://eoi.citefactor.org/10.11243/ijhar.06.03.021

Reference:

Sezgin, Duygu. (2021). Osmanlı'dan Günümüze Süreli Yayın
İllüstrasyonlarında Türk Kadını Ve Görünürlüğü (Kafa,
Masa, Ot Dergi Örnekleri Ve Değerlendirmeler). *Uluslararası
İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 6(3): 348-369

Anahtar Kelimeler: Kadın, illüstrasyon, yayın tasarımı,
kadın araştırmaları, Türk Kadını, kültür, sanat ve edebiyat
dergileri

Keywords: Woman, illustration, publication design,
women's studies, Turkish Woman, culture, art and literature
journals

Özet

Araştırma Makalesi ♦ Research Article

Bu çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'deki cinsiyet rolleri ve kadın karakteri incelenmiştir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasının kadın görünürlüğüne olan etkileri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma özellikle 2000'ler sonrası için devam etmiş ve kadın görünürlüğünün gelişim sürecine dair saptamalarda bulunulmuştur. İkinci bölümde, 2000'lere kadar olan süreçte kadın imgesinin grafik tasarım ürünlerine nasıl aktarıldığı analiz edilmiştir. Çalışmanın temel amacı yayın tasarımlarında yer alan kadın illüstrasyonları üzerinden saptamalar yapmak olduğundan, seçilen örneklerin ağırlıklı olarak yayın içinden alınmış ve illüstrasyon tekniği ile yapılmış olmalarına önem verilmiştir. Yayınlar da yer alan kadın illüstrasyonlarının yayın tarihlerinin ve o dönemin Türkiye koşullarının birbirleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Son bölümde ise 2000 ve sonrasında yayınlanmaya başlayan ve bunu aktif şekilde sürdüren kültür-sanat ve edebiyat yayınlarından KAFA, MASA ve OT Dergileri ele alınmıştır. Bu yayınların seçilmesinin sebebi geniş bir okuyucu kitlesine sahip olmaları ve okuyucularının çoğunlukla kadınlardan oluşmasıdır. Bu dergiler içinde yer alan kadın illüstrasyonlarının tasarım, teknik ve içerik bakımından analizleri yapılarak ilk iki bölümden elde edilen veriler ile karşılaştırılmış ve böylelikle 2000 sonrası Türkiye'sinde kadın görünürlüğünün artmaya başladığına dair saptamalarda bulunulmuştur.

Abstract

In the first part of this study, gender roles and female character in Turkey are examined. The effects of before and after the Republic on women's visibility are compared. This comparison continued especially after the 2000s, and determinations were made regarding the development process of women's visibility. Since the study's primary purpose is to determine the female illustrations included in the publication designs, it was emphasized that the selected samples were mainly taken from the publication and made with the illustration technique. It has been determined that the publication dates of the illustrations of women in the publications and Turkey's conditions are interrelated. In the last section, KAFA, MASA and OT Magazines, one of the culture-art and literature publications that started to be published in 2000 and later and continue to do so actively, are discussed. The reason for choosing these publications is that they have a wide readership and their readers are primarily women.

© 2021 The Author(s).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-No Derivatives License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits non-commercial re-use, distribution, and reproduction in any medium provided the original work is properly cited and is not altered, transformed, or built upon in any way.

Women illustrations in these magazines were analyzed in terms of design, technique, and content compared with the data obtained from the first two chapters. Thus, it was determined that the visibility of women started to increase in Turkey after 2000. In the second part, how the image of the woman was transferred to graphic design products in the period until the 2000s were analyzed.

Giriş

Cinsiyet kelimesi biyolojik anlamda kadın ve erkek olarak ikiye ayrılmıştır. Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kadın ve erkeğin toplum içindeki rolleri cinsiyet kavramı üzerinden şekillenmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet içindeki kadın ve erkek kavramları, biyolojik anlamdaki kadar net çizgilere sahip değildir. Dolayısıyla kadın figürü ve özellikle bu çalışmaya konu olmuş Türkiye’deki kadın figürü kendini var edebilmek için yoğun çabalar sarf etmiştir. Bu varoluş mücadelesi sesle, yazıyla kimi zaman da görsel olarak yapılmış ve toplumda kendine bir yer etmeye çalışmıştır.

Bu çalışma bu mücadelenin ağırlıklı olarak görsel ürünlerle yapılmış biçiminin geçmişten günümüze bir yansıması şeklindedir. Görsel ürünlerin yer aldığı yayınlar Cumhuriyet öncesi dönemden itibaren ele alınmış ve günümüz kültür, sanat ve edebiyat dergilerine kadar olan yolculuğu incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmada geç Osmanlı-erken Cumhuriyet dönemlerinden itibaren yayınlanmış basılı mecralar ele alınmıştır. Bu evrenin içinden seçilen örneklem ise özellikle kadın illüstrasyonlarının yer aldığı yayınlar olmuştur. 2000 öncesi ve sonrasının karşılaştırıldığı bu nitel araştırmada, kadın görünürlüğünün illüstrasyona yansıtılması içerdiği anlam açısından değerlendirilmiştir. Bu anlamın günümüzde nasıl yansıtıldığına saptanması açısından da aktif bir şekilde yayın hayatına devam eden, kültür, sanat ve edebiyat dergileri olan KAFA, MASA ve OT Dergileri’nde yer alan örnek illüstrasyon çalışmalarına yer verilmiştir.

Bulgular

Yapılan nitel araştırma sonucunda Türkiye’deki yayınlarda yer alan kadın illüstrasyonlarına 2000’li yıllara kadar çoğunlukla güzellik, annelik, ev işleri ve eş olma gibi konuların hakim olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu etkileyen bir faktör de ülkenin içinde bulunduğu siyasi-politik yapı olmuştur. 1980’li yıllarda hız kazanan kadın hareketlerinin de etkisiyle yukarıda sözü geçen algıların yıkılmaya başladığı görülmüştür. Özellikle 2000 ve sonrası yayınlarda yer alan illüstrasyonlarda ise kadınların dış görünüş, anne-eş olma gibi özellikleri arka planda kalmış, kadın kendini ifade edebilen, çalışan, üreten, özgür bir birey olarak yansıtılmıştır. Okuyucularının ağırlıklı olarak genç kesim ve kadınlardan oluştuğu bilinen bu dergilerin kadın görünürlüğü için bir farkındalık yarattığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de Kadın Figürü ve Cinsiyet Kavramı

Cinsiyet Roller ve Cumhuriyet Öncesi Kadın

Cinsiyet kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından “Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiği ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks.” olarak tanımlanmıştır. İngilizcede ise cinsiyet “sex” ve “gender” olarak iki farklı kelime ile belirlenmiştir. Sex kelimesi kadın ve erkek arasındaki biyolojik farkı vurgularken, gender kelimesi ağırlıklı olarak toplumsal farklar için kullanılmaktadır. “Cinsiyetler arası ayrımların vurgulanması sonucu iki terimin arası giderek açıldığından kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılık “cinsiyet”, kadınlık ve erkeklik rolleri arasındaki ayırım ise “toplumsal cinsiyet” olarak ifade edilmektedir” (Butler, 2008: 9). Dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kadın ve erkeğin toplum içindeki rolleri cinsiyet kavramı üzerinden şekillenmektedir. Türklerin tarihine bakıldığında cinsiyet rolleri ve özellikle kadına bakış, sosyologlar tarafından İslamiyet Öncesi, İslamiyet Dönemi ve Cumhuriyet Sonrası olarak üç farklı başlıkta

incelenmiştir. Türk toplumunun yüzyıllar süren köklü geçmişi, farklı medeniyetleri içinde barındırması, aynı topraklarda Doğu ve Batı kültürlerine ev sahipliği yapması cinsiyet rollerini ve kadın figürünü oldukça etkilemiştir.

Göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçmek ve İslamiyet inancının toplum içinde artması, kadın konusunda kırılma yaşatan önemli durumlardan olmuştur. “Zamanla oluşan yeni toplum düzeni erkeği sahada, kadını ise evde daha aktif bir konuma taşımıştır. “Yerleşik hayata geçen topluluklar, ataerkil olarak nitelendirilen dinlerin de etkisiyle kadını toplumsal hayattan ayırmaya başlamışlardır” (Türköne, 1995: 138). “Türklerin İslamiyet’i kabul etmelerinden sonra kadınların toplumsal hayat içerisindeki yerini anlamamıza yardımcı olan eserlerden biri Divan-ü Lügat’it Türk’tür. Eser; Kaşgarlı Mahmut tarafından Araplara Türkçe öğretmek amacıyla sözlük olarak yazılmasına rağmen, o dönemde toplumdaki kadının nasıl konumlandırıldığını görmek açısından önem taşımaktadır. Eserde kadın sabır, anlayış, olgunluk, temizlik gibi ifadelerle özdeşleştirilmiştir” (Türköne, 1995: 203). Türköne’ye ait bu cümleler kadının toplum içindeki rolünün annelik, eşlik ve ev kadınlığı arasında gidip geldiğini göstermektedir.

Osmanlı’ya gelindiğinde ise kadının söz hakkının özellikle aile kavramı üzerinde azaldığı görülmektedir. Padişahlık sisteminin yürütülmesi için önem kazanan oğlan çocuğu, erkeğin otoritesini daha da arttırmış ve bu etki toplumun bütününe yansımıştır. Erkek, çalışan, eve bakan, savaşa giden, kahramanlık yapan ulvi bir birey iken kadının görevi onun bu zorlu hayatını kolaylaştırmak ve soyun devamı için yeni ve sağlıklı erkek çocukları doğurmak olmuştur. Ancak istisna olarak saraydaki padişahın annesi yani kadın efendi ve kız kardeşi pek çok konuda söz sahibi olan önemli kadınlardır. İlerleyen yıllar ve 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı, toplumu ilgilendiren pek çok konuda değişikliğe sebep olmuş, kadının görünürlüğü bir nebze de olsa artmıştır. “Tanzimat Fermanında kadınlarla ilgili herhangi bir yenilik içeren madde olmamasına rağmen, kadın; eğitim çerçevesinde yapılan reformlar sayesinde kamusal alana katılma fırsatı bulmuştur” (Taşkiran, 1973: 24). Haremlik selamlık etkisi sürse de kız çocukları ve kadın hocalar eğitimde daha sık görülmüştür.

Fatma Aliye, Halide Edip Adivar ve Afife Jale gibi güçlü ve eğitilmiş kadınlar edebiyat ve sanatta aktif roller alabilmiştir. “Osmanlı İmparatorluğumun son döneminde kadınlık durumunu etkilemiştir. 1862’de rüştiyelere giren, 1884’ten itibaren kendi gazetelerini çıkarmaya başlayan, 1892’de ilk romancılarını yetiştiren kadınlar, bu düşünsel yapının gelişmesine ve yaşama geçirilmesine paralel olarak 1896’dan itibaren derneklerini kurmuş, yine aynı tarihlerde çalışma yaşamına girmiş, ülkesinin kaderiyle ilgili gelişmeleri geriden izlerken, 1919 yılından itibaren mitinglerde, savaş alanlarında bu sürece aktif yön veren siyasal bir kimliğe ulaşmıştır” (Yaraman, 2001: 14).

Cumhuriyet’in İlanı ve Kadın Görünürlüğüne Etkileri

29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet’in ilanı yüzlerce yıllık bir düzeni ve toplumu kökten değiştirmeye yönelik olsa da Türk insanının bu değişikliklere alışması, yazılı kuralların oluşması ve yürürlüğe girmesi yıllar sürmüştür. “Ekonomik ve siyasal açıdan hareketlenmiş ve üniversite sıralarını işgal etmiş olan kadının bu toplumsal dönüşümünün, doğal olarak 1923’te Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu izleyen yıllarda yasalarla güvenceye alınması beklenirken, umulduğu gibi olmamış, kadınların bu hak savaşımını, 1924’te Tevhid-i Tedrisat, 1926’da Medeni Kanun gibi başarılarından geçerek 1930-1934’te siyasal hakların kazanılmasına dek sürdürmeleri gerekmiştir” (Yaraman, 2001: 14-15). Kadınlar aile, eğitim

ve siyaset gibi toplumu şekillendiren konularda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Ancak bu kararların uygulanır olması zaman içinde olmuştur. “Ne yazık ki beklenildiğinin aksine, ilk kadın muhtarlar ve belediye meclisi üyeleri 1930’da, Meclis’te ilk Türk kadınları 1935’te görülebilecek, Halide Edib’in milletvekilliği için ise 1950 yılını beklemek gerekecektir” (Yaraman, 2001: 147).

Çıkarılan kanunlar yıllar içinde Türk kadınının görünürlüğüne siyaset, eğitim, ekonomi gibi alanlarda artan bir grafik ile yansıtılmış, kadın imgesi günden güne önem kazanmıştır. Bu kazanımda Cumhuriyet’in mimarı Mustafa Kemal’in aileye, çocuğa ve kadına olan aydın bakışı oldukça etkilidir. Türk halkına Cumhuriyet ve sonrasını anlattığı konuşmalarında kadın konusunun önemini sıkça vurgulamıştır. Bu konuşmalardan biri şu şekildedir: “Çok büyük şükranla görüyoruz ve görmekteyiz ki her yerde hanımlarımız erkeklerle fikir ve nur yolunda müsabaka edercesine yürüyorlar. Yine şükranla ifade etmek lazımdır ki, hiçbir yerde kadınlarımız erkeklerin dûnunda değildir. Hemen her yerde kadın ve erkek arasında bir teadül görmekteyiz. Bu hal, şayan-ı iftihadır. Kadınlarımızın daha namüsaıt şartlar altında erkeklerden geri kalmayışı ve belki aynı şartlar altında erkeklerden ileri gidişi mucibi mefharettir” (Yaraman, 2001: 138). Pek çok fotoğrafında çağdaş Türk kadını yanında gördüğümüz Mustafa Kemal’in, kadınların daha zor şartlar altında olmalarına rağmen erkeğin arkasında kalmadığını gururla aktardığı bu söylemleri, yaşadığı ülkenin kurucusu tarafından değer gören kadın figürü için özgüven sağlayan ifadeler olduğunu söylemek mümkündür.

Yıllar içinde edindiği haklar ile özgüveni, kadını sosyal hayatta da aktif hale getirmeye başlamıştır. Kadın hareketleri, feminizmin bilinirliğinin artışı, farklı mecralarda yer alan yayınlar ve kurulan örgütler eğitilmiş, özgürlükçü, çağdaş ve aydın bir kadın figürü yaratmıştır. “Oysa 20. yüzyıl başının eşitlikçi, erkekle aynılığı amaçlayan feminizmi, yüzyıl sonunun, farklılıklara rağmen eşitlik savaşımının temelidir; 2000’li yılların arifesindeki kadınların tarihsel kazanımlarını resmi söylemden arındırarak, kendi özgün bakış açılarıyla yeniden yorumlamaları, onların güncel hareketlerini daha gerçekçi ve yapıcı değerlendirmelerini sağlayacaktır” (Yaraman, 2001: 174).

“Tüm dünyadaki gibi Türkiye’de de, yasalar önünde eşit hakların kazanılması ile sonuçlanan 20. yüzyıl başındaki birinci dalga feminist hareket, nasıl kaçınılmaz olarak kadın ve erkeğin farklılıklar içinde eşit olmasını talep eden, ataerkil değerlere kadının da ulaşabilmesi hak ve gereğinin değil de, değerlerin kadınca yorumunun bayraktarlığını yapan, 60’lı yıllarda (Türkiye’de 1980’lerde) başlayan ikinci dalga feminist hareketi doğurduysa, kendi tarihini yaratmadaki payının bilincine varan 21. yüzyıl Türk ve Dünya kadınlarını, üçüncü aşamada, feminist harekete gerek bırakmayan, cinsiyetlere değil, insana atfedilen değerlerin egemenliğinde yaşanacak yeni yüzyıllar beklemektedir” (Yaraman, 2001: 177). Yaraman’ın kaleme aldığı bu tespitleri 21. Yüzyıl içinde kendini gerçekleştirmeye başlamış, eşitlik savaşı tamamlanmasa da oldukça ilerlemiş, kadınlar kendileri ilgili konularda resmi söylemler dışında da konuşabilir olmuşlardır.

2000 ve Sonrası Türkiye’sinde Kadın

Tanzimat ve özellikle Cumhuriyet gibi köklü kırılmalara sebep olan dönüşümlerin etkisi 2000 ve sonrasında daha detaylı hissedilmiştir. Eğitim sorunları, iş hayatında yaşanan eşitsizlikler, şiddet, seks işçiliği gibi kadını birebir ilgilendiren problemler azımsanmayacak

kadar yaşanırken, kadın ve erkeğin eşit olduğunu vurgulayan ek maddeler 2000'lerde yasaya eklenmiştir. Kadına karşı yapılan tüm ayrımcılığın ortadan kaldırılması amacıyla kabul edilen CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) sözleşmesinin 1985 yılında Türkiye'de de resmi olarak devlet politikasına girmesi, 2000 sonrası Türk kadınının hayatının şekillenmesini büyük oranda etkilemiştir. Bir yandan artan sorunlar gelişen teknolojinin de etkisi ile daha çok görülür, duyulur, okunur olmuş bir yandan da yeni çıkan kanunlarla bu sorunlarla olan mücadeleler artmıştır.

Bu yıllara kadar görünürlüğü çoğunlukla ülke yöneticileri ve yasal düzenlemeler ile sağlanmaya çalışan Türk kadını, 2000'lere yaklaşırken ve sonrasında kendi sesini duyurmak, özgür mücadelesini vermek amacıyla pek çok bağımsız kuruluş ortaya koymuştur. Bu kuruluşlar kadının görünürlüğünü kendi kendine arttırdığının en büyük göstergelerindedir. KAMER (Kadın Merkezi Vakfı), Mor Çatı Sığınağı Vakfı, Kadın Dayanışma Vakfı, KAGİDER (Kadın Girişimciler Derneği), Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi, KEİG (Kadın Emegi ve İstihdamı Derneği), KADEM (Kadın ve Demokrasi Derneği, Filmmor Kadın Kooperatifi gibi yapılanmalar, içinde kadın olan tüm sorunlar için çözümler üretmek adına aktif çalışmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedir. Bütün bu çabaların özverili biçimde artış göstermesine rağmen okula gönderilmeyen kızlar, çocuk gelinler, taciz, tecavüz, şiddet ve kadın cinayetleri 2000'lerde en sık rastlanan toplumsal sorunlardandır. 2019 yılında Polis Akademisi Yayınları tarafından açıklanan rapora göre; "2016, 2017 ve 2018 yıllarında 726'sı polis, 206'sı jandarma kayıtlarına geçen toplam 932 kadın cinayeti işlenmiştir" (Taştan, C., Yıldız, K. A., 2019: 2). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun haberine göre bu rakamlar 2019 yılında en yüksek verilere ulaşmış ve 474 kadın öldürülmüştür. 2020 yılında ise bu rakam 300 kadın cinayeti ve 171 şüpheli ölüm vakası olarak kayıtlara geçmiştir. (kadincinayetleridurduracagiz.net, 2021, erişim tarihi: 03.01.2021). Bütün bu rakamlar gelişmeye çalışan Türkiye'nin acı bilançosunu ortaya koymaktadır. Bu varoluş mücadelesi kadının kendini görünür kılmaya çalışmasını, kendi değerine önce kendisinin varmasını, sonra bunu topluma aktarmasını sağlamak için bir yol olmuştur. Özellikle son 10 yılda basında, televizyonda ve yayınlarda aktif, çağdaş, özgür ve güçlü kadın imgesine sık rastlanmaktadır.

Türkiye'deki Yayınlarda Kadın Görünürlüğü

Çalışmanın bu aşamasında, son bölümde incelenecek 2000 sonrası kültür-sanat ve edebiyat dergilerinden örnekler ile karşılaştırma yapabilmek adına, kadını imaj ve konu edinmiş yaratımlar ele alınmıştır. Bu yaratımlar son bölüme atıfta bulunması amacı ile ağırlıklı olarak kitap, dergi, gazete gibi yayınlardaki illüstrasyon örneklerinden seçilmiştir. "Açıklamak, örneklendirmek ya da süslemek amaçlı resimlendirme çalışması. İllüstrasyonun sayılamayacak kadar çok çeşidi vardır ve fotoğrafın gerçekçiliğinin yeterli olmadığı mesajları iletmekte kullanılır" (Ambrose, Harris, 2010: 123). Cumhuriyet sonrası ilk yıllarda afiş tasarımlarında, basın ilanlarında ve yayınlarda illüstrasyona sıkça rastlanmaktadır. Tasarımcılarının ve ressamlarının bu alanlarda çalışarak geçimlerini sağladığı bilinir. İlerleyen yıllarda ise illüstrasyon ile birlikte fotoğraf örneklerine de rastlanmaktadır.

Basın İlanları

Basın ilanları bir ürün ya da hizmetin satışını ya da tanıtımını yapmak için dergi, gazete gibi yayınlara verilen reklamlardır. "Bir malın ya da hizmetin ücret karşılığında çeşitli iletişim araçlarıyla geniş halk kitlelerine duyurulmasına reklam denir. Reklamlar için kullanılan en

yaygın iletişim araçları gazete ve dergilerdir. Diğer reklam türlerine göre ekonomik, kalıcı ve esnek olması, saklanabilmesi, her eve girmesi, gazete ve dergilerde yayınlanan reklamları (Basın İlanları) avantajlı yapmaktadır” (Pektaş, 1993: 91). Bir basın ilanı tasarlanırken okuyucuda etki yaratmasına, akılda kalıcı olmasına özen gösterilmelidir. Bu sebeple; ilanun amacı, ürünün ya da hizmetin detayları, hedef kitlenin kim olduğu ve ilanun yer alacağı mecra dikkatli bir şekilde belirlenmelidir. İçerik dışında tasarım ilke-elemanlarını doğru kullanmak, ürünü vurgulayacak bir hiyerarşik düzen sağlamak, okunur olmak ve merak uyandırmak bir basın ilanı hazırlarken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardır.

Basın ilanları Türk grafik tasarım tarihinde de sıkça görülür. Dijital ekranların çoğalmasından dolayı yayıncılığın azalmasıyla sayıları düşse de hala kullanılan bir grafik tasarım ürünüdür. Geçmişten bugüne bakıldığında kadın figürünün basın ilanlarında da aktif bir rol aldığını söylemek mümkündür. Özellikle Cumhuriyet sonrası gazete ve dergiciliğin arttığı, teknolojik anlamda fotoğrafın daha az kullanıldığı yıllarda basın ilanları ve ilanlarda yer alan illüstrasyonlarda çok çeşitli kadın figürlerine rastlanmaktadır.

Resim 1 (AEG Basın İlanı) Resim 2 (Aygaz Basın İlanı)

İhap Hulusi Görey tarafından 1920’lerde yapıldığı bilinen AEG basın ilanında (Resim 1), zayıflama makinesine bağlı olan genç bir kadın illüstrasyonu görülmektedir. Zayıf olmak, güzelleşmek gibi mesajları hedef kitleye aktarmak isteyen bu ilanda kullanılan kadın figürünün, mayo giymesi ve güzel bir vücuda sahip olması bu mesajı desteklemekte, fit kalmak isteyen kadınları bu makineyi satın alıp, kullanmaya özendirilmektedir. Çağdaş bir kadın profili çizen bu illüstrasyon aynı zamanda kadını güzelliği ile ön plana çıkarmaktadır. Yine İhap Hulusi tarafından yapılan ve 1960’larda yayınlandığı bilinen diğer ilanda da (Resim 2) bir kadın imajı bulunmaktadır. “Tezekle odunu defettik, Aygaz aldık rahat ettik.” sloganı ve bir eliyle tüpü tutan bir eliyle de Aygaz logosunu gösteren, köylü kadın illüstrasyonu mutfaka hâkim, tüp aldıktan sonra işlerini daha kolay yapabilen, ortalama bir ev kadını simgelemektedir. Güzelliğiyle ön planda ve amacı fit bir vücuda sahip olmak olan Görsel 1’deki illüstrasyonun aksine buradaki kadın imgesine, ev kadınlığı, annelik, yemek yapma vazifesi gibi misyonlar yüklenmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde yayınlanan basın ilanlarında yer alan kadın imajları ağırlıklı olarak güzellik, annelik, bebek bakım ve ev kadınlığı konseptleri üzerinedir. Kadının kullanıldığı ilanlar genellikle; beyaz eşya, mutfak ürünleri, şampuan, pudra, tırnak cilası gibi kozmetik ve bakım ürünleri, çamaşır, çorap gibi konfeksiyon ve bebek arabası gibi çocuk konulu ürünler içindir.

Resim 3 (Hızlı Osman Film Afişi)

60'lı ve 70'li yıllarda özellikle sinemada görülen erotik ve cesur kadın imajına basın ilanlarında da rastlanmaktadır. 1964 yılında Hasan Kazankaya tarafından yönetilen ve güzellik yarışmasına katılan genç bir kızın maceralarının anlatıldığı Hızlı Osman filmi, dönemin içeriğini yansıtmaktadır. 60'lardan sonra fotoğrafların daha ağırlıklı kullanıldığı sinema afişlerinde illüstrasyon örneklerine de rastlamak mümkündür. Bu afişte yer alan çıplak kadın illüstrasyonu, sarı-kırmızı tonlarında kullanılan sıcak tonlar dönemin akımı olan erotik etkiyi yansıtmış, kadın burada da güzelliği ve vücudu ile ön planda tutulmuştur. Basın ilanları, afişlerde kullanılan illüstrasyonlar dergi ve gazetelerde de kullanıldığı için yukarıdaki örnekler çalışmaya eklenmiştir.

“Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı” isimli makalesi ile 1960-1990 yılları arası yayınlanan Milliyet gazetesi reklamlarının içerik analizini istatistiksel tablolar ile yapan Yılmaz'ın son bölümde kurduğu şu cümleler konuyu kısaca özetler niteliktedir. “Kadın reklamda ne iş yaparken görülüyor sorusunun yanıtı ise, otuz yıl boyunca poz vermek olmaktadır. Kadın çocuğuna bakmakta, temizlik ve yemek yapmakta ancak çoğunlukla gazete reklamlarında ürün ve marka ile ilişkili herhangi bir işle uğraşmamaktadır... İçerik analizi kategorilerine dahil edilmeyen ancak reklamlar incelendikçe ortaya çıkan bir durum da reklamda betimlenen kadının elinde genellikle tabak, tava, tencere, toz bezi, tartı, ayna ile betimlenişidir. Kadın, ender olarak, kitap, gitar, resim fırçası, matkap, boya fırçası, benzin pompası ile görülür. Reklamlar, kadını elinde tabak ve tencere ile göstererek ona atfedilen toplumsal cinsiyet rolünü de meşrulaştırmıştır. Sadece bir reklamda, Yıldız Kenter benzincide otomobiline benzin doldururken gösterilmiş, onun otomobil kullanan kadın olarak algılanmasına çalışılmıştır” (Yılmaz, 2007: 154).

2000'lere doğru eklenen yasalar, kadın hareketleri, kadının eğitim ve iş hayatında daha aktif bir rol alması kendi ayakları üzerinde duran, parasını kazanan, eğitilmiş ve iş sahibi kadın imajını daha görünür kılsa da kadının erkeğin arka planında kaldığı tasarımlara yansımış bir gerçektir.

Sürelî Yayınlar

Osmanlı Dönemi'nden itibaren kadının yer aldığı sürelî yayın örnekleri daha çok kadınlara özel çıkarılan dergi ve gazeteler olmuştur. Tanzimat'ın etkisiyle çeşitlilik gösteren bu yayınlarda konular genellikle aile, evlilik, çocuk bakımı, annelik, güzellik ve moda üzerinedir.

Ancak kadın hareketlerinin ve feminist yaklaşımların dünyada çoğalması ve Osmanlı'nın son dönemlerinde bilinirliğinin artması ile kadın konusunun farkındalığı artmıştır. "Türk kadınının, ilk Türk kadın dergisi ile tanışması ise çok daha sonraları Ladies' Mercury'den 176 yıl sonra Terakki (1868, dış kapakta Terakki, iç kapakta Terakki-i Muhadderat olarak geçer) gazetesinin haftalık yayın organı olarak kırk sekiz sayı çıkan Terakki-i Muhadderat (1869) ile başlar. Ancak Osmanlı İmparatorluğunda çıkan ilk kadın dergisi bu değildir. Aslında Osmanlı kadınının bir kadın dergisiyle tanışması aylık olarak yayımlanan ve otuz dört sayı çıkan, kız çocuklarının eğitimi üzerine odaklı olan Rum kadın dergisi Kypseli (Petek, 1845) ile olur" (Şahin, 2018: 89).

Resim 4 (Osmanlı Dönemi Kadın Dergileri Örnekleri)

Resim 4'de Osmanlı'nın son dönemlerinde yayınlanmış olan kadın dergilerinden sırasıyla Türk Kadını ve İnci yayınlarına ait görseller yer almaktadır. Bu iki derginin Osmanlıca hazırlanarak, periyodik şekilde yayınlanmasının dışında bir diğer ortak noktası illüstrasyonun kullanılmış olmasıdır. Türk Kadını örneğinde Türk Bayrağı önünde, elinde kitap olan, bir şeyler okuyan, aydın bir kadın profili çizilmiştir. İnci dergisinde ise, daha modern giyimli, şehir içinde tek başına elinde bir gazete bulunan, okuyan, şehirleşen bir kadın çizilmiştir. Bu örnekler Cumhuriyet ile birlikte gelecek çağdaş Türk kadınının habercisidir.

Bu kadın dergilerinin en önemlilerinden biri de Hanımlara Mahsus Gazete'dir. "En uzun olanı ise 150 sayıya kadar haftada iki kez; daha sonra haftada bir kez yayınlanarak 612 sayı çıkan Hanımlara Mahsus Gazete'dir. Dergide Nigar bint-i Osman, Makbule Lemhan Hanım, Fatma Aliye Hanım, Nigar Hanım, Fatma Zehra Hanım, Leyla Hanım, Fatma Sümbül Hanım, gibi dönemin tanınmış isimlerinin yazılarının yanı sıra kadın hareketine destek veren Ahmet Mithat Efendinin yazılarına da yer verilir" (Şahin, 2018: 90).

Resim 5 (Hanımlara Mahsus Gazetesi İç Sayfa Örnekleri)

Hanımlara Mahsus Gazete örneğinde dikiş makinesi ve terziilik yapan kadın illüstrasyonları görülmektedir. Kadınların üretmesi, çalışması için fayda sağlamak amacıyla çizilen bu illüstrasyonlar toplumun adım adım ilerlediğini göstermektedir. Gazete'nin 1 Eylül 1895 yayınındaki şu cümle de bu amacı vurgulamaktadır. "Gazetemizi neşretmekten asıl maksadımız menafi-i mülk-i devlete hizmet-i ciddiye ibarettir" (Art, Çakır, Demirdirek, Gençtürk, Kurç, Toska, Yılmaz, 1992: 54). Sayfa tasarımları incelendiğinde ise; dikey bir grid sistemi görülmektedir. Sol sayfada dikiş makinesinden arta kalan alan değerlendirilerek iki yana dayalı bir blok kullanılırken, alt tarafta sayfayı daha kullanışlı hale getirmek için iki bloklu bir sistem kullanılmıştır. Sağ sayfada ise sayfa dikey olarak ikiye bölünmüş, dengeli bir görsel kullanımı sağlanmıştır. Bu görselleri desteklemek adına üç blok metin iki yana dayalı şekilde yazılarak kullanışlı ve dengeli bir tasarım elde edilmiştir.

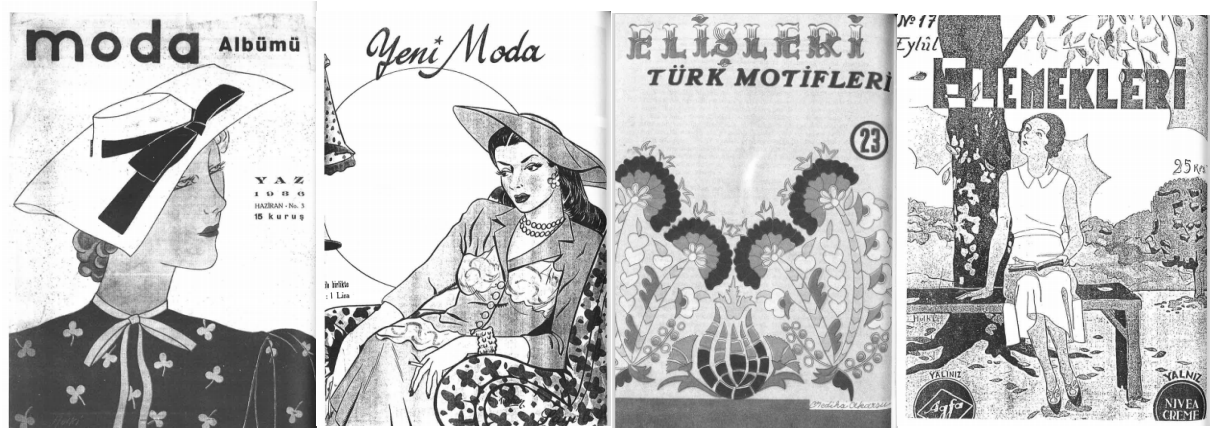

Resim 6 (Çalikuşu Dergisi Sayfa Örnekleri)

İllüstrasyonları ile ön plana çıkan bir diğer örnek Çalikuşu dergisidir. Cumhuriyet sonrasında da yayınlanmış olan derginin içinde şiirler, fıkralar, karikatürler, milli mücadele hikayeleri, sağlık ve spor ile ilgili yazılar bulunmaktadır. Çizgisel ve özgün bir stili olan illüstrasyonlarda kadın figürü ön plandadır. Sol görselde yer alan sandalda gezen kadın ve diğer çizimler kadının hayatındaki yenilikleri simgelemektedir. Sağ görsel için de muadil dergilerden farklı bir üslup olduğu söylenebilir. Bir gülün üzerine oturmuş, sırtından kelebek kanatları çıkan, modern giyimli kadın illüstrasyonu için hayal gücü yüksek bir çizer tarafından yapıldığı söylenebilir. 1924 yılında manifestosu yayınlanan Sürrealizm akımının

Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan bu derginin çizerini etkilemiş olduğu olasılıklar arasındadır.

Süs, Hay Gin, Kadınlar Dünyası, İnsaniyet, Mürüvvet, Alem-i Nisvan, Kadın Yolu, Bilgi Yurdu Işığ, Seyyale, Aile gibi dergiler Tanzimat sonrasında Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar eski yazı ile yayınlanan önemli kadın dergileridir. 1 Kasım 1928'de yeni harflerin kabulü yayıncılığı birebir ilgilendiren bir devrim olmuştur. Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin arşivinden "Hanımlar Alemi'nden Roza'ya" isimli bibliyografide harf devriminden 2000'li yıllara kadar düzenli olarak çıkarılmış 200'e yakın kadınlara yönelik süreli yayın bilgisi mevcuttur. Bu çalışmada bazı konu başlıklarına yayınlarda sıkça rastlandığı görülmüştür. "Genelde şu konuları içeren süreli yayınlar bibliyografiye dahil edildi: Annelik, evlilik, hamilelik, doğum, çocuk, bebek, ev kadını, genç kız, ev, aile, moda, model, nakış, dikiş, tığ, yemek tarifi, yün örgü, güzellik, sağlık, salon, resimli roman, hikaye, fotoroman, cinsellik, kadın bedeni, bekaret, kampanyalar, din, magazin, haber, aktüalite, meslek-ihtisas, kültür, ekonomi, siyaset, sosyal, kadın kurumları, kadın grupları, yurt dışı Türkiyeli kadınlar kadın araştırmaları, Kürt kadını, emekçi kadın, çalışan kadın, iş kadını, feminist kadın, milliyetçi kadın, sosyalist kadın vb. (Mardin, 1998: 9).

Resim 7 (1923-1950 Tarihleri Arasında Yayınlanan Moda ve Elişi Konulu Süreli Yayın Örnekleri)

Resim 7'deki örnekler Cumhuriyet'ten sonra yayın hayatına başlayan dergilerdir. İlk yayın tarihlerine göre Moda Albümü (1936), Yeni Moda (1948), Elişleri (1938) ve El Emekleri (1932), Cumhuriyet'ten sonra yayın hayatına başlayan ve uzun süre yayın yapan dergilerdendir. Bu dergilerde, kumaş bilgileri, kıyafet önerileri, üretim teknikleri ve Avrupa modasından örnekler yer almaktadır. Çağdaş, Cumhuriyet kadınının oluşmaya başlamasında bu dergilerin rolü önemlidir. Kapaklarda yer alan kadın illüstrasyonlarına bakıldığında, son derece zarif ve modern oldukları görülür. 1925'te yapılan Şapka devriminden sonra kadın modasında da şapkanın popülerliğinin artması illüstrasyonlara yansımıştır. Moda Albümü ve Yeni Moda örneklerindeki kıyafetler dönem hakkında bilgi vermektedir. Elbise ve koltuk üzerindeki desenlere kadar çalışılması detaycı bir üslubun göstergesidir. Aynı üslup Türk Motifleri örneğinde de mevcuttur. El Emekleri kapağındaki kadının, yukarıya bakması, elinde kitap olması, zarif oturuşu ve doğada konumlandırılması, onu eğitilmiş, çağdaş ve özgür göstermek amacıyla yapılmış olması yüksek olasılıktır. Illüstrasyonların çizgiselliği, detaycılığı, tonlama değerleri birbirine yakındır. Bu da o yılların çizerlerinin yakın üsluplara sahip olduğunun bir göstergesidir.

Resim 8 (1923-1950 Tarihleri Arasında Yayımlanan Çağdaş Kadın Konulu Süreli Yayın Örnekleri)

Cumhuriyet ve devamında 1934 yılında kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı ile kadının toplumdaki görünürlüğü daha artmıştır. Eğitimli, modern giyimli, çağdaş bir kadın imajı çizilmiştir. Görsel 8'de yer alan, ilk yayın tarihlerine göre Cumhuriyet Kadını (1934), Okul Kızı (1937) ve Modern Türk Kadını (1950) dergileri bu imajı destekleyen süreli yayınlardandır.

Cumhuriyet Kadını örneğinde; bir merdiveni anımsatan eğimli şekilde ve kalın harfler ile yazılmış Cumhuriyet kelimesi, Cumhuriyet'in yükselişini ve sağlamlığını vurguladığı söylenebilir. Bu kelimeye dayanmış, rahat bir şekilde oturan kadın illüstrasyonu ise Cumhuriyet ile kendini var eden Türk kadını simgeler. Cumhuriyet kelimesinin koyu bir şerit üzerine, kalın karakterlerle sol üstten sağ alta sayfayı ikiye bölmesi tasarıma hareket katmıştır. "Kadını" kelimesi için seçilen fontun daha zarif kıvrımlara sahip olmasının bilinçli bir seçim olduğu bellidir. Kadın illüstrasyonunun oturuş şekli ve yüzü güven duyan bir ifadeye sahiptir. Okul Kızı örneğinde de yürürken ellerindeki kitabı inceleyen iki genç kadın illüstrasyonu vardır. O harfi uzatılarak içine yerleştirilen bu kadınların olması gereken yerin okul olduğu vurgulanmıştır. Her iki dergi kapağında da tipografik çözümler vardır. Modern Türk Kadını kapağında yer alan illüstrasyon ise eğitimli Cumhuriyet kadınının şık duruşunu göstermektedir. Bu illüstrasyonun moda dergilerindeki örnekler ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Resim 9 (1950-1980 Tarihleri Arasında Yayımlanan Süreli Yayın Örnekleri)

1950-80 yılları arasında ilişkiler ve evliliğe dair dergilere sık rastlanmaktadır. 60'lar ve 70'lerde sinemanın hız kazanması, yayıncılığı da etkilemiştir. Film yıldızlarının kapaklarda yer aldığı dergiler artmıştır. Bu dönemde yayınlarda ağırlıklı olarak fotoğraf kullanılmıştır. İllüstrasyon örneklerine, sinemanın da etkisiyle yayılan fotoromanlarda rastlanır. İlk yayın tarihlerine göre İkimiz (1954) ve Samanyolu (1972) fotoroman örneklerinin yer aldığı

dergilerdir. Bu fotoromanlar çoğunlukla birbirlerine aşık bir kadın ve erkeğin hikayesi üzerine kuruludur. Her iki kapak örneğinde de güzel ve yakışıklı karakter çizimleri yapılmıştır. İkimiz Dergisi örneğindeki erkeğin bakışı kadının erkeğe düşkün hali ve erkeğin omzundaki yabancı kadın eli karmaşık ve bir yandan da muzur bir ilişkiyi vurgularken, Samanyolu Dergisi örneğindeki karakterlerin masum duruşu Türk filmlerine konu olacak masum bir aşkı anlatır niteliktedir. Fotoromanlar sinema izler gibi, okuyucunun kendisini hikâyeye kaptırmasını sağlamak durumundadır. Bu sebeple illüstrasyonlarda gerçekçilik ve mimikler çok önemlidir. Her iki örnekte de bu detaylara dikkat edildiği söylenebilir.

Resim 10 (1980-2000 Tarihleri Arasında Yayımlanan Süreli Yayın Örnekleri)

İlk yayın tarihlerine göre; Demokrat Kadın (1980), Kadınların Kurtuluşu (1988), Yeni Kadın (1994) ve Prenses (1989) 1980-2000 tarihleri arasında yayımlanmış süreli yayınlardandır. Bu yıllardaki en büyük kırılma olan 1980 askeri darbesi yayıncılığı da etkilemiştir. İkinci dalga feminist hareketin yayılması ile artan eylemler ve kuruluşlar da kadın konulu yayıncılığı derinden etkileyen bir başka faktördür.

“Cinsel özgürlük, anne-zevce-eğitici gibi geleneksel rollerden toplumsal karar mekanizmalarında köşe başlarını tutmak gibi rollere geçiş talepleriyle belirginleşen, farklı tespit ve çözüm yolları öneren birçok gruptan oluşan bu ikinci dalga feminist hareket, Türkiye’de 70’li yıllarda filizlenerek 80’li yıllarda toplumsal değerleri sorgulayacak, sorgulatacak aşamaya ulaşmış ve bu bağlamda yaşam pratiğini yönlendirerek çeşitli çağdaş kadın örgüt, yayın ve eylemlerini gündeme getirmiştir. Özellikle 12 Eylül 1980 darbesi ertesinde, yapılan hataların sorgulanması sürecinde gelişen birey ve sivil toplum tartışmaları ile 1980 yılında Kopenhag’da toplanan II. Dünya Kadın Konferansında karar altına alınan ‘Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin 14 Ekim 1985 tarihinde Türkiye’de yürürlüğe girmesi, kadın hareketinin ikinci perdesinin başlama zilini oluşturan etmenlerdir” (Yaraman, 2001: 172). Demokrat Kadın, Kadınların Kurtuluşu ve Yeni Kadın örnekleri bu etkiyi yansıtmaktadır. Bu etki ile ayrışan Prenses ise Anavatan Partisi yönetimindeki muhafazakarlaşan Türkiye etkisiyle yayın yapan dergilere örnektir.

İlk üç kapakta farklı tiplerde ancak aynı mücadeleyi veren kadınlar görülür. Bunun en güzel örneği, başı açık, kapalı, genç, yaşlı kadın işçilerin bacası tüten bir fabrika önünde eylem yaptıklarını gösteren Demokrat Kadın’dır. Kadınların Kurtuluşu’nda ise, bir elinde meşale bir elinde balta, zincirlerini kırmış bir kadın vardır. Meşale ateşinin ışığı ve kadının ışığa yürümesi, arkasında bıraktığı alanın karanlık olması illüstrasyonun iyi bir boyama tekniğine sahip olduğunun kanıtıdır. Kadının pantolon giymesi nadir rastlanan bir durumdur. Yeni Kadın kapağında 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü yürüyüşünde olan bir kadın illüstrasyonu vardır. Kadının erkek ile yan yana olması eşitlikçi bir anlayıştır. Prenses de ise dönemin muhafazakâr yapısını yansıtan başı kapalı bir kadın portresi çizilmiştir. Kadının genç ve güzel oluşu derginin ismini desteklemektedir. Türk tarihe bakıldığında yayınlarında kullanılan illüstrasyonların belirlenmesinde derginin yayın amacı belirleyici etken olmuştur.

Bütün bu örneklerin incelenmesi sonucu varılan nokta, yayın amacını ülkenin siyasal, sosyal, kültürel durumlarının etkilediği ve bu durumun illüstrasyonlara yön verdiği şeklindedir.

Kitaplar

Sürelî yayınlarda olduğu gibi kadın konulu kitaplarda da sayısız yayınına rastlamak mümkündür. Özellikle Cumhuriyet ve yeni harflerin kabulü ile kitap sayıları artış göstermiştir. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları tarafından 2006'da çıkarılan Kadın Konulu Kitaplar Bibliyografyası 1729-2002 arasındaki kitapları detaylı şekilde listelemiş iyi bir kaynaktır. "Tarihi belirlenemeyen kitaplar göz önüne alınmadığında; Osmanlı Türklerinin 1729-1923 yılları arasında 196 yılda kadın konulu yayımladıkları kitap sayısı 54 iken, Cumhuriyet döneminde 1925-1939 yılları arasında, başka bir söyleyişle 14 yılda yayımlanan kitap sayısı 54'tür. Örneğin yalnız 1937 yılında yayımlanan kitap sayısı 20'dir. Bu sayı 1966'da 36, 1968'de 40, 1973'te 56, 1977'de 73, 1986'da 84 iken 1992'de 98'e, 1996'da 139 sayısına ulaşır. Bu sayılarla Cumhuriyet döneminde kadın konusunun Osmanlı devletinden ayrılmı olarak ne denli ciddiye alınıp, önemsendiğini söyleyebiliriz" (Yalçın, 2006: 11).

Resim 11 (Halide Edip Adıvar Kitaplarından Örnekler)

Türk tarihinin en önemli kadın edebiyatçılarından biri Halide Edip Adıvar'dır. Sadece bir yazar değil aynı zamanda bir akademisyen ve siyasetçidir. Milliyetçi yazıları ve kadın karakterleri ile Edip'in Atlas yayınlarından çıkan kitaplarında illüstrasyon örneklerine rastlanır. Yukarıdaki kapaklarda yer alan illüstrasyonlarda hikayelerin kahramanları olan kadın karakterler ön plandadır. Çizimlerin düz renklerden oluşması ve siyah kontur çizgileri yayınevine ya da çizere ait bir üslubun olduğunun göstergesidir. Maksimum 4-5 farklı renk çeşidinin kullanılması dönemin baskı teknikleri ve zorlukları ile ilişkilidir.

Resim 12 (Kadın Görünürlüğü Hakkında Yazılmış, Türk Kadın Yazarlara Ait Kitap Örnekleri)

Yukarıdaki görselde kadın görünürlüğü ve feminizm üzerine çalışmış Türk kadın akademisyen yazarlara ait kitap örnekleri bulunmaktadır.

- Gülnur A. Savran, *Beden Emek Tarihi-Diyalektik Bir Feminizm İçin*, 2019
- Zeynep Direk, *Cinsel Farkın İnşası-Felsefi Bir Problem Olarak Cinsiyet*, 2018
- Fatmagül Berktaş, *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*, 1998
- Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, 1995

Fatmagül Berktaş'a ait kitap hariç diğer üç örnekte illüstrasyon kullanılmıştır. Dört kitabın da ortak noktası kadını çağrıştıran mor-pembe tonlarındaki renklerin ağırlıklı kullanılmasıdır. Feminizmin rengi olan morun kapak tasarımlarında yoğunlukla kullanılması bilinçli bir seçimdir.

2000 Sonrası Yayınlarda Kadın İllüstrasyonları: Kafa, Masa, Ot Dergisi Örnekleri

2000 ve sonrasında kültür, sanat ve edebiyat dergileri artış göstermiştir. BAVUL, KAFKAOKUR, MASA, SABİT FİKİR, KAFA ve OT en çok okunan dergilere örnek olarak verilebilir. Özellikle genç kesimin takip ettiği bu süreli yayınlar edebi içerikleri kadar illüstrasyonları da ön plana çıkmıştır.

Bu bölüme kadar incelenmiş olan Türk kadınının görünürlüğü ve yayınlardaki illüstrasyonlara yansıtılma şekli, çalışmanın bundan sonrasında KAFA, MASA ve OT Dergileri'nden seçilen kadın içerikli illüstrasyonlar ile ele alınacaktır.

Kafa Dergisi

2014 yılında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yayınlanmaya başlayan aylık kültür, sanat ve edebiyat dergisidir. Kurucusu Candaş Tolga Işık'tır. Sezen Aksu, Atıl Behramoğlu, İlber Ortaylı, Rasim Öztekin, Zafer Algöz, Metin Uca, Sunay Akın, Levent Erden gibi kültür, sanat ve edebiyat dünyasından önemli isimlerin ve gazetecilerin yazılarını içerir. Yazarları kadar çizerleri ve illüstrasyonları ile de beğeni toplayan derginin illüstratörlerinden Aslı Alpar'a ait çizimler bu bölümde incelenmiştir. Aslı Alpar, hayvan hakları, ayrımcılık, eşitlik, kadın görünürlüğü gibi toplumsal sorunlar hakkında çizen bir illüstratördür. Gaia Dergi röportajında söylediği şu sözler onun bakış açısını ve çizimlerini anlatır niteliktedir. "Bu dünyayı reddediyorum. Bir diğerinin sömürsü sürerken mutlu olamıyorum. Haliyle çizgiler bugün yalnızca hayalini kurduğumuz, sabırsızca beklediğimiz sınırların, sınıfların, sömürünün olmadığı günlere dönüyor yüzünü. Çizgimin, dönüp dolaşıp söylediğidir, ya hep beraber ya hiç birimiz." (gaiadergi.com, 2015, erişim tarihi: 14.01.2021). Dergi içerisinde yer alan illüstrasyonlarından seçilen kadın konulu çizimlerde kadınları, sorgulayan, eşitsizliğe başkaldıran karakterler olarak yansıttığı görülmektedir.

Resim 13 (Aslı Alpar İllüstrasyonlarından Örnekler-1)

Yukarıdaki örneklerde kadınların güncel olaylar hakkında konuştuğu görülmektedir. Nisan 2019'da yayınlanan birinci örnekte ülkenin siyasi ve ekonomik yapısı ile uluslararası ilişkileri hakkında konuşan iki kadın bu durumu Nisan 1 şakası ile eşleştirmiştir. Sorunları mizahi bir dille eleştirdikleri görülmektedir. İkinci örnek ise Dünya Tiyatrolar Günü için hazırlanmıştır. Siyasetçilerin de tiyatrocular gibi rol yaptıkları ancak gerçek tiyatrocuların değil de siyasetçilerin zengin oldukları vurgulanmıştır. Benzer eleştirel bir dil burada da söz konusudur.

Resim 14 (Aslı Alpar İllüstrasyonlarından Örnekler-2)

Örneklerin hepsi minimal bir stile sahiptir. Basit ve düz renkler kullanılarak dokulardan uzak durulmuştur. İnce, siyah kontur çizgileri ve metin eklemeleri ile fotoroman etkisi yaratılmıştır. Kadınların her biri çeşit çeşittir. Uzun saç, büyük gözler, dudaklar, zayıf ve estetikli vücutlar gibi klişeleşmiş ve güzellik yansıttığı düşünülen unsurlardan uzaklaşmıştır. Çizimlerin detaylardan uzak olması içeriği ön plana çıkarmıştır. Yaratılan bu karakterler yaşadıkları ülkenin ve dünyanın güncel sorunlarından haberdar olan, onlara eleştirel bakış açısıyla yaklaşabilen, merak eden, düşüncelerini açıkça ifade edebilen güçlü kadınlardır.

Masa Dergisi

2016 yılından beri yayın hayatına devam eden MASA da en çok okunan edebiyat dergilerindedir. MASA Dergisi'nin her sayısında kapağına yerleştirdiği kişiyi o kişiye ait bir masa illüstrasyonu ile yansıttığı bir bölümü vardır. Şairler, yazarlar, sanatçılar bu masanın konuklarıdır. Derginin genel yayın yönetmeni Gamze İyem bu durumu şöyle açıklıyor: "Evet, orta sayfamızı ismimizden de temel olarak masaya ayırdık. Yazarımızın özelliklerine göre bir masa yaratma konseptimiz kapağımızdaki kişilere göre sürekli devam edecek" (Palabıyık, 2016, erişim tarihi: 14.01.2021). Bu bölümde önemli kadın karakterler için hazırlanmış olan masa bölümü örnekleri ve illüstrasyonları incelenmiştir.

Resim 15 (Masa Dergisi İllüstrasyon Örnekleri)

Yukarıdaki illüstrasyonlar, Sezen Aksu, Tomris Uyar ve Didem Madak için çizilmiştir. İçerik gereği bu masalar ilgili kişilerin hayatlarına ve işlerine dair detaylarla doludur.

Sezen Aksu'nun masasının evi gibi İstanbul Boğazı manzaralı olması, fotoğraf çerçevesinde Aysel Gürel, Meral Okay gibi yakın arkadaşlarının fotoğrafları, duvarlardaki şarkı sözleri ve notalar, kedisi, kırmızı ayakkabıları, rakı şişesi ve şarkı sözlerini yazdığı not kağıtları bu detaylardan bazılardır.

Tomris Uyar masasında; hayatında bir dönem yer etmiş Cemal Süreya, Edip Cansever ve Turgut Uyar'a ait dizeler, kedisi Gülöver, daktilosu, okuduğu kitaplar ve mürekkep kalemi gibi onu anlatan ayrıntılar mevcuttur.

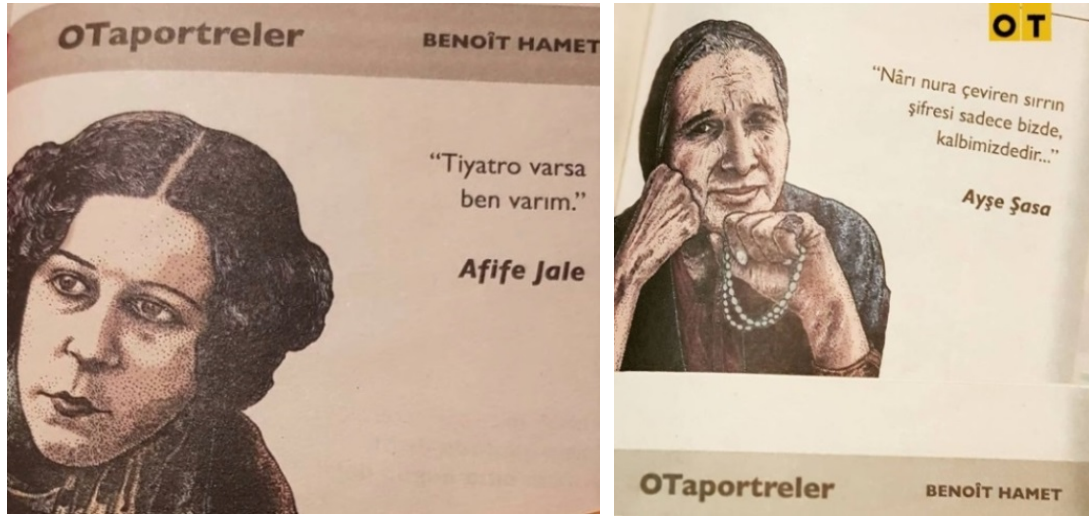
Didem Madak için ise, şiirlerinde geçen, kediler, muhabbet kuşları, çiçekleri, ahlat ağacı, annesinin renk renk reçelleri ve Egeli oluşunu yansıtan sebzeler ile yeşillikler masasına yerleştirilmiştir.

Bu kadınların masaları onları hiç tanımayan kişilere bile haklarında bilgi verecek detaylarla doludur. Masa çizimleri kişilerin yaşadıkları dönemleri, evlerini ve mesleklerini yansıtmaktadır. Karşıdan bakılan masalarda sulu boya etkisinin hissedildiği ortak bir stil söz konusudur. Bu illüstrasyonlar kendilerine ait sözler ile desteklenerek tasarım güçlendirilmiştir. Bu çizimlerde kadınların kendileri kullanılmamış, hayatlarına ait detaylar ile birleştirilen çalışma ortamları tercih edilmiştir. Böylelikle kişilerin kendilerine ihtiyaç kalmadan, işleri ile ön plana çıktıkları bir görünürlük sağlanmıştır.

Ot Dergisi

2013 yılında ilk yayını yapan OT Dergisi Dünder Hızal tarafından kurulmuştur. Edebiyat, futbol, sanat, siyaset, müzik gibi pek çok konuda içerik barındırır. Mizahi bir alt yapısı vardır. Derginin kurucusu Hızal bir röportajında dergiyi şöyle tanımlıyor: "Her yaş grubundan insanın okuduğu bir yayın OT. Ancak biraz fikir vermesi açısından söyleyeyim, okurumuzun %65'i kadın. Kültür sanat dünyasının ağırlıklı takipçisi ve tüketicisi de zaten bu kitle. Sorunuza gelecek olursak illa bir çerçeve gerekliyse çağına tanıklık eden bir kültür dergisi diyebiliriz. İçinde edebiyat, sinema, düşünce ve popüler kültür gibi pek çok unsuru barındırabilen bir dergi. Elbette bizi diğerlerinde ayıran şey birincisi geleneğe yaslanıyor olmak (Öküz, Hayvan, OT), ikincisi ise bir duruşunun olması. Çoğulcu, demokrat, özgürlükçü bir perspektifimiz var. Günümüz yazılı medyası bu perspektiften çok uzak." (Sert, 2019, erişim tarihi: 14.01.2021). OT Dergisi içinde Fransız çizer Benoit Hamet tarafından çizilen illüstrasyonların yer aldığı "Otaportreler" isimli bir bölüm bulunur. Edebiyat, kültür, sanat ve bilim dünyasından önemli isimler portre illüstrasyonları ile birlikte ve onlara ait

cümlelerle bu bölümde yer alır. Bu bölümde Otaportreler bölümü için seçilmiş kadın karakterlerin illüstrasyonları incelenmiştir.

Resim 16 (Otaportreler Bölümünden Örnekler-1)

Yukarıdaki örneklerde; “Tiyatro varsa ben varım.” diyerek mesleğine duyduğu aşkı dile getiren, Türk tiyatrosunda sahneye çıkan ilk kadın oyuncu olan Afife Jale ve gerçek gücün kişinin kendisinde olduğunu vurgulayan motivasyon cümlesi ile senarist ve yazar Ayşe Şasa yer almaktadır.

Resim 17 (Otaportreler Bölümünden Örnekler-2)

Yukarıdaki Otaportreler ise kendisine ait dizelerle şair ve yazar Sennur Sezer ile Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği eski genel başkanı, doktor, akademisyen ve yazar Türkan Saylan için yapılmıştır. Sezer'in sevdaya, hayatını çocuklara adanmış Saylan'ın da yine onları korumaya yönelik kurduğu bu cümleler iki kadının da hayata, yaptıkları işe olan bakış açılarını yansıtmaktadır. Görsel 17 ve 18'de yer alan dört kadının ortak özelliği, mesleklerinde çok önemli işlere imza atarak isimlerini unutulmazlar listelerine yazdırmaları ve işlerine duydukları motivasyondur.

Yapılan illüstrasyonlarda sulu boya etkisi ve detaycılık hakimdir. Kişileri birebir yansıtmak adına gerçekçi bir üslup oluşturulmuştur. Bu köşe için seçilen kadınlar yaş, güzellik gibi kavramlardan uzaklaştırılmıştır. Önemli olan onların yaptıkları işler ve elde ettikleri başarılar olmuştur. İlham kaynağı olan bu kadınların böyle içeriklerde yer alması, bu

dergileri tercih eden genç kesimin onları tanınması, kendilerine örnek edinmesi gibi bir sosyal sorumluluk da içermektedir. Bu sebeple şahısların sadece metinle değil, realist illüstrasyonlar ile yansıtılması önemlidir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada kadın görünürlüğünün Türkiye'deki gelişim sürecinin önce teorik anlamda sonra da grafik tasarım ürünlerine ve ağırlıklı olarak yayın tasarımlarında yer alan illüstrasyonlara nasıl yansıtıldığı incelenmiştir.

Tanzimat Fermanı, Cumhuriyet'in ilanı ve 2000'lere doğru artan kadın hareketleri ve feminizmin bilinirliği Türkiye'de kadın görünürlüğünde kırılma yaşatan başlıca olaylar olmuştur. Ülkenin yönetim biçimi, siyasi mevzular, sosyo-kültürel yapı, eğitim, iş ve aile konuları ile ilgili verilen haklar kadın görünürlüğünü, bu görünürlük de yayınları etkilemiştir. Bu etki içerikte olduğu kadar yayınlardaki illüstrasyonlarda da kendini hissettirmiştir. Tanzimat kararları kadın ile birebir ilgili olmasa da ilk kırılmayı sağlamıştır. Sonrasında gelen Cumhuriyet ve Kemalizm anlayışı kadının görünürlüğünü önemli ölçüde arttırmıştır. Bu görünürlük yıllar içinde artan bir grafik gösterse de kadının illüstrasyonlara yansımaları; annelik, ev kadınlığı, çocuk, temizlik, yemek yapmak, güzel ve bakımlı olmak gibi kavramların ötesine geçememiştir. Bu durum 70'ler ile birlikte farklılaşmada en büyük kırılma 1980'li yıllarda darbe ve kadın hareketleri ile yaşanmıştır. Çalışan, hakkını arayan, güzellik kavramının ötesinde de var olabilen kadın imgesine bu yıllarda daha sık yer vermeye başlanmıştır.

80'lerde artan bu etki 2000'li yıllarda daha kabul görür bir hal almıştır. İncelenen KAFA, MASA ve OT Dergileri'nde olduğu gibi sadece kadına yönelik olmayan içeriklerde bile kadın, yaptığı işler ile ön planda tutulmuştur. Annelik, ev kadınlığı, güzellik, yaş, vücut ölçüleri gibi durumların ötesinde merak eden, etrafında, ülkesinde, dünyada olup bitenleri sorgulayan, eleştirel yorum yapan, çalışan, üreten ve haklarının farkında olan bir kadın imajı çizilmiştir.

Bu çalışma ile okuyucularının ağırlıklı olarak gençler ve kadınlar olduğu bilinen kültür-sanat ve edebiyat dergilerindeki illüstrasyonların, Türkiye'de işleriyle ön plana çıkmış kadınları tanıtarak genç kızlara doğru idoller edinmeleri için imkan tanıdığı ve kadın konusu ile ilgili farkındalık yaratıp kadın görünürlüğünü arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

Kitaplar

- Ambrose, G., Harris, P. (2010) Görsel Grafik Tasarım Sözlüğü, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Art, G., Çakır, S., Demirdirek, A., Gençtürk, T., Kurç, S., Toska, Z., Yılmaz, S., (1992) İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası, Metis Yayınları, İstanbul.
- Butler, J. (2008) Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, Metis Yayınları, İstanbul.
- Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi'nden Roza'ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Taşkıran, T. (1973) Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Ankara.
- Türköne, M. (1995) Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü, Ark Yayınevi, Ankara.
- Yalçın, R. D. (2006) Kadın Konulu Kitaplar Bibliyografyası 1729-2002, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Yaraman, A. (2001) Resmi Tarihten Kadın Tarihine, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Makaleler

- Pektaş, H. (1993) "Basın İlanlarında Grafik Tasarım ve Layout", Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları, Sayı: 5, Sayfa: 91.
- Şahin, E. (2018) "Geçmişten Günümüze Kadın Süreli Yayınlarına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım" Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı: 16, Sayfa: 89-90.
- Yılmaz, R. A. (2007) "Reklamlarda Toplumsal Cinsiyet Kavramı: 1960-1990 Yılları Arası Milliyet Gazetesi Reklamlarına Yönelik Bir İçerik Analizi" Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Sayı: 4, Sayfa: 154.

Raporlar

- Taştan, C., Yıldız, K. A. (2019) Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizleri, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.

İnternet Kaynakları

- Gaia Dergi. (2015) "Sınıfsız, Sınırsız ve Sömürsüz Çizgiler: Adımızları ile Kavuşun!" <https://gaiadergi.com/sinifsiz-sinirsiz-ve-somurusuz-cizgiler-adimizleri-ile-kavusun/> E.T. 14.01.2021
- Sert, S., "OT Dergi Kurucusu Dünder Hızal: Çoğulcu, Demokrat ve Özgürlükçüyüz." <https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2019/02/05/ot-dergi-kurucusu-dunder-hizal-cogulcu-demokrat-ve-ozgurlukcuyuz> E.T. 14.01.2021
- Palabıyık, O. (2016) "Masa Yeni ama Biz Yeni Değiliz" <https://www.artfulliving.com.tr/edebiyat/masa-yeni-ama-biz-yeni-degiliz-i-7360> E.T. 14.01.2021
- Yazarı Bilinmiyor. (2021) "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Raporu", <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>, E.T. 03.01.2021

Resim Kaynakça

- Resim 1: AEG Basın İlanı, <http://www.gecmisgazete.com/haber/zayiflamak-icin-aeg>, adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 06.01.2021
- Resim 2: Aygaz Basın İlanı, <https://onedio.com/haber/gunumuz-unlu-markalarinin-ilk-yillarina-ait-ilgi-cekici-25-reklam-afisi-945376>, Erişim Tarihi: 06.01.2021
- Resim 3: Hızlı Osman Film Afişi, <https://turkcealtyazi.org/mov/0401478/hizli-osman.html>, 07.01.2021
- Resim 4: Osmanlı Dönemi Kadın Dergileri Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi’nden Roza’ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Resim 5: Hanımlara Mahsus Gazetesi İç Sayfa Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi’nden Roza’ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Resim 6: Çalığışu Dergisi Sayfa Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi’nden Roza’ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Resim 7 (7a, 7b, 7c, 7d): 1923-1950 Tarihleri Arasında Yayınlanan Moda ve Elişi Konulu Süreli Yayın Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi’nden Roza’ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Resim 8: 1923-1950 Tarihleri Arasında Yayınlanan Çağdaş Kadın Konulu Süreli Yayın Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi’nden Roza’ya Kadın Süreli Yayınları

Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Resim 9: 1950-1980 Tarihleri Arasında Yayınlanan Süreli Yayın Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi'nden Roza'ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Resim 10: 1980-2000 Tarihleri Arasında Yayınlanan Süreli Yayın Örnekleri, Mardin, A. D. (1998) Hanımlar Alemi'nden Roza'ya Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Resim 11: Halide Edip Adıvar Kitaplarından Örnekler, (Diziliş Sırasıyla) <https://www.nadirkitap.com/handan-21-baski-halide-edib-adivar-kitap15240433.html>, <https://www.nadirkitap.com/sinekli-bakkal-halide-edip-adivar-kitap20369307.html>, <https://www.nadirkitap.com/yolpalas-cinayeti-son-eseri-halide-edip-adivar-kitap11387479.html>, adreslerinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 08.01.2021

Resim 12: Kadın Görünürlüğü Hakkında Yazılmış, Türk Kadın Yazarlara Ait Kitap Örnekleri, (Diziliş Sırasıyla)

https://www.dr.com.tr/Kitap/Beden-Emek-Tarihi-Diyalektik-Bir-Feminizm-Icin/Gulnur-Acar-Savran/Arastirma-Tarih/Sosyoloji/urunno=0001846390001?gclid=CjwKCAiAgJWABhArEiwAmNVTBzBlc5JIFHpUgO6rULPKNqEXXj1zdu18HU2xMiHmO-f47I7JtQPL6xoC2OoQAvD_BwE&gclsrc=aw.ds

<https://www.dr.com.tr/Kitap/Cinsel-Farkin-Insasi-Felsefi-Bir-Problem-Olarak-Cinsiyet/Felsefe/Felsefe-Bilimi/urunno=0001747405001>, <https://www.dr.com.tr/Kitap/Kadin-Olmak-Yasamak-Yazmak/Arastirma-Tarih/Kadin/urunno=0000000068850>,

<https://ekitap.site/kitap?no=1946>, adreslerinden alınmıştır. E.T. 08.01.2021

Resim 13: Aslı Alpar İllüstrasyonlarından Örnekler-1, <https://www.instagram.com/kafadergisi/> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 10.01.2021

Resim 14: Aslı Alpar İllüstrasyonlarından Örnekler-2, <https://www.instagram.com/kafadergisi/> adresinden alınmıştır. E.T. 10.01.2021

Resim 15: Masa Dergisi İllüstrasyon Örnekleri, <https://www.instagram.com/masadergi/> adresinden alınmıştır. E.T. 10.01.2021

Resim 16: Otaportreler Bölümünden Örnekler-1, <https://www.instagram.com/dergiot/> adresinden alınmıştır. E.T. 10.01.2021

Resim 17: Otaportreler Bölümünden Örnekler-2, <https://www.instagram.com/dergiot/> adresinden alınmıştır. E.T. 10.01.2021

Yazarı Bilinmiyor. (2020) "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2019 Raporu", <http://kadincinayetleriniDurduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu>, E.T. 03.01.2021

Extended Abstract

The word gender is separated into two in biology (woman and man). Like other countries, both woman and man hold gender roles in community in Turkey. However, woman and man's separated lines in gender are not as clear as separated lines in biology. This article is about the struggle between these lines. The struggle has been handled with visual design products from past to present. Gender roles in Turkey's history are separated into three eras by sociologists which are before Islam, the Islamic Period and the period after establishing the Turkish Republic. Passing from a nomadic lifestyle to a settled lifestyle and the expansion of Islam are important breaking points for woman's figure. Men are more active

than women outside with the new social order formed in time. Women are active too but only at home.

During the rule of the Ottoman Empire, woman's right to speak decreased, especially in family, because having a son was more important for the sultanete system. As a result, man's authority increased more and more affecting all of the community. Man's tasks were working, fighting and being a hero, while woman's tasks were helping to her husband and giving birth to healthy sons. However, some high rank women in the community such as the sultan's mother and sister were different than normal women. They had the right speak in family because they were special women. In time with Edict of Tanzimat (1839) some rules about visibility of woman changed positively.

The proclamation of the Republic on October 29, 1923 changed everything for Turkey. However, these changes became laws over time. These laws affected visibility of women politically, educationally and economically in a positive way, because family, children and woman rights were very important for the first president of the Republic of Turkey Mustafa Kemal Atatürk.

The increase in feminism movements in the world affected Turkey after 1980. Woman movements started during these years in Turkey as well. All of these effects were more prominent after 2000. Even though there were educational problems, gender inequality, violence and sex trade, new rules about visibility of woman had been added to Turkey's law after 2000.

Visual designs in Turkish journals have been affected this process. Figure of woman has been illustrated on book covers, posters, adverts and multipage designs differently.

Advert posters have reflected figure of woman more realistically. These posters were often about being a mother and housewife, beauty and raising a child. These advert's subjects have been about home and family like household appliances, kitchen products, shampoos, powder, nail polish, cosmetics and care products. Nevertheless, the working woman has not been mentioned in these journals.

There are woman's illustrations on periodical journals and newspaper since Ottoman Empire. These illustration's styles have been effected from publishing time, social, economic and political form in Turkey. Until 1980, subjects were same with advert posters but in announced Turkey Republic years which different were important for women. These years journals illustration's subjects were about educated, intellectual and modern women. This effects have seen on book cover's illustrations too. Before 2000, woman illustrations are have studied until the final part of this article but after 2000 woman's illustrations have changed. So, three journals are have choosed which KAFA, MASA and OT for compare of illustrations before and after 2000.

First choosing is KAFA, which is a montly culture, art and literature journal. KAFA's images are have illustrated by Aslı Alpar who is a visual artist. Her illustrations are about equality, visibility of woman, animal rights etc... Alpar's illustrations are about inquirer, curier, thinker, researcher women characters. Every woman is different on Alpar's drawings. None of them haven't got cliché features like long hair, big eyes and mouths, thin and aesthetical bodies. The most important thing is women's thinkings in these illustrations.

Other examples are from MASA magazine, which has been published since 2016. Each issue of the magazine MASA has a section where it reflects the person on its cover with a table illustration of that person. Poets, writers, artists are the guests of this table. In this section, table illustrations prepared for important female characters are examined. Sezen Aksu, Tomris Uyar and Didem Madak are some of these important women. The tables of these women are full of details that will inform even those who do not know them. Table drawings reflect the periods in which this women live, their homes and professions. The women

themselves were not used in these drawings. In this way, a visibility has been provided in which people come to the forefront with their work without the need for them.

Last examples are from OT magazine, which has been published since 2013 too. In this magazine, there is a section which name is "Otaportreler" is drawn by French illustrator Benoit Hamet. Important people from world of culture, art, literature and science are in this section with their portrait illustrations and words. Afife Jale, Sennur Sezer, Ayşe Şasa and Türkan Saylan are some of these important women. This section women's are far of notions which beauty, age. What matters their jobs, studies and succesfulls.

As a result, in this article, how the change in women's visibility in Turkey is reflected first in the theoretical sense and then in the graphic design products and mainly in the illustrations in the publication designs is examined. Especially with the last chapter, it has been determined that the illustrations in culture, art and literature magazines, whose readers are known to be predominantly young and women, introduce women who have come to the fore with their works in Turkey. Thus, it has been concluded that the illustrations in these magazines allow young girls to have the right idols, raise awareness about the issue of women and increase women's visibility.

Çatışma Beyanı

Makalenin herhangi bir aşamasında maddi veya manevi bir çıkar sağlanmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.